АДАПТАЦІЯ ПРОЦЕСУ ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНИМ СТУДЕНТАМ З УРАХУВАННЯМ ГЕНДЕРНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ

Шейко В.Д., Крижановський О.А., Должковий С.В.

Українська медична стоматологічна академія

Розглянуто специфіку викладання навчального матеріалу іноземним студентам у аспекті гендерних особливостей. Виявлено, що основними особливостями цієї категорії студентів є специфічні моделі соціальної поведінки юнаків і дівчат усередині міжнаціональної групи і відносно викладачів-жінок, проблеми дисциплінарного характеру в юнаків.

Ключові слова: гендерні особливості, іноземні студенти, викладання.

Ways for teaching process transformation according to international students' gender characteristics was investigated. In our opinion, main aspects of those peculiarities include specific interaction models between men and women in "mixed" international groups, specific attitude to teaching women and men's discipline management problems.

Keywords: gender peculiarities, international students, teaching.

Сучасні педагогічні дослідження звертають досить багато уваги на проблему гендерних особливостей у процесі навчання студентів. Посилений інтерес педагогічної науки до цього питання зумовлено появою нових можливостей удосконалення навчально-виховної роботи шляхом упровадження гендерних знань. Учні й студенти протягом усього процесу перебування в школі та виші перебувають під сильним впливом гендерних стереотипів, які можна визначити як стійкі стандартизовані уявлення щодо патернів поведінки, шляхів комунікації, рис характеру, які асоціюються з поняттям «чоловіче» і «жіноче»; або як сформоване в суспільстві уявлення про виконання тієї чи іншої соціальної ролі чоловіком або жінкою. У сучасних умовах зрозуміло, що одним із завдань гендерної політики вищої школи має стати подолання стереотипів, які ще трапляються в соціальній організації вишу, у змісті навчальних посібників, у стилі викладання, у корпоративній культурі вишу. Ще одним важливим аспектом є зміна парадигми викладання у вищій школі різноманітних дисциплін у цілому, розробка і впровадження гендерно-орієнтованих курсів для студентів гуманітарної та природничої спрямованості навчання [1-4].

Метою статті було виявлення потенційних можливостей поліпшення навчального процесу іноземних студентів з урахуванням гендерної специфіки. Для цього було проведено аналіз літературних джерел у галузі освіти, в яких висвітлювалися проблеми культурно і гендерно зумовленої специфіки поведінки в умовах вишу, особливості сприйняття навчального матеріалу. Використання методів включеного спостереження і кейс-методу дозволило конкретизувати проблеми, які виникали в процесі навчання іноземних студентів, та окреслити шляхи їхнього розв'язання. Застосування гендерного підходу дозволило проводити міждисциплінарні (педагогіка, психологія, соціологія, культурологія) паралелі.

Наявні об'єктивні фізіологічні чинники, які збумовлюють схильність чоловіків і жінок до певних видів навчальної діяльності. Численні дослідження виявили, що чоловічий і жіночий мозок по-різному функціонують при вирішенні однакових завдань. «Жіночий» гормон естроген відіграє важливу роль у сполученні діяльності півкуль головного мозку, що зумовлює можливість жінки одночасно займатися різними справами, які не поєднані між собою. Чоловіки, навпаки, можуть тривало і сумлінно концентруватися на одному виді діяльності. Ці особливості зумовлюють різні підходи до вивчення і засвоєння матеріалу: чоловіки віддають перевагу кількісному підходу в вивченні та засвоєнні матеріалу, відрізняються вмінням аналізувати, в той час як у жінок переважає якісний підхід. Вони уважні, сконцентрованіші, готові більше часу присвячувати позааудиторній роботі. Хрестоматійним висновком із цієї закономірності є уявлення про схильність чоловіків до математичних наук, а жінок — до гуманітарних, що далеко не завжди відповідає дійсності. Наявні дослідження також дозволяють стверджувати, що просторове уявлення також гендерно зумовлене, що пояснює більшу схильність чоловіків до опанування дисциплін природничої та фізико-математичної спрямованості [6].

Важливу роль у гендерному аспекті освіти також відіграють батьки, які впливають на дітей у процесі обрання спеціальності й конкретного вишу і демонструють переконання в їхній можливості досягти результатів. Батьки також є соціалізуючим агентом, тому можна стверджувати, що підвалини гендерних стереотипів закладаються задовго до потрапляння майбутнього студента в освітнє середовище. Так, низка досліджень виявила впевненість більшості батьків у тому, що з раннього віку хлопчики більш здібні до вивчення математики. Дівчаткам же доводиться працювати довше й наполегливіше для отримання більш низьких, ніж у хлопчиків, результатів. Близько однієї п'ятої частини опитаних батьків вважає, що зачислення дівчаток до профільних математичних класів є марним витрачанням часу й зусиль, адже для дівчаток це не так важливо, як для хлопчиків. Батьки дівчаток іноді первинно закладають у них «небажання» вчити математику або «несприйняття» точних наук [5].

З іншого боку, невід'ємну роль у формуванні й посиленні гендерних стереотипів у студентів відіграють викладачі, а також засоби, які використовуються під час навчання, такі як підручники, аудіовізуальні матеріали та останнім часом – освітні комп'ютерні програми. Дослідження, проведене в Сполученому Королівстві, виявило, що активне використання комп'ютерів під час вивчення матеріалу може поставити дівчат у програшне становище в порівнянні з юнаками. Дівчата схильні менш позитивно висловлюватися щодо використання комп'ютерів під час навчання, вони повільніше розв'язують електронні задачі, схильні до використання друкованих матеріалів. Натомість юнаки, навпаки, віддають перевагу формальним та аналітичним програмам. Однак при внесенні певних змін у комп'ютерні навчальні програми з метою їх полегшення продуктивність дівчат під час розв'язання комп'ютерних задач може поліпшуватися до рівня юнаків. Кількість викладачів-чоловіків, які активно використовують комп'ютер під час своєї роботи, на 40% більша, ніж викладачів і жінок. Це свідчить про наявність когнітивних відмінностей між ними при розв'язанні задач за допомогою комп'ютера. Одним із чинників цієї гендерної відмінності може бути той факт, що навчальне програмне забезпечення розробляють переважно чоловіки, тому воно не користується популярністю в жінок.

Важливим фактором у гендерних відмінностях також є поведінка викладачів у процесі навчання. Найчастіше жінки скаржаться, що викладачі схильні виділяти чоловіків у навчальні групи, обирають методи викладання, прийнятніші й привабливіші для чоловіків. Нерідко викладач вважає чоловіків більш глибокими і вдумливими студентами, що здатні мислити логічно. Їм частіше ставлять складні й цікаві запитання, вони отримують більше похвали або критики. Такий стиль поведінки і спілкування викладача зі студентами можна пояснити тим, що дівчата дисциплінованіші й легше контрольовані, тоді як поведінка юнаків іноді залишає бажати кращого.

Останнім часом наявне посилення тенденції до зарахування в українські виші іноземних студентів. При цьому викладачі й студенти часом мають справу з непорозуміннями, що зумовлені етнокультурними особливостями, переважно через відмінності між європейською і східною системами цінностей. На жаль, трапляються випадки, коли студент-іноземець не вітається з викладачем-жінкою, не встає з місця, коли викладач заходить до аудиторії, відмовляється відповідати на поставлені викладачем запитання, мотивуючи це тим, що він не впевнений у правильності викладення матеріалу викладачем, або відкрито заявляє, що вважає матеріал непотрібним для себе. У деяких випадках студенти, які представляють культури Сходу, під час вступу до українського вишу відчувають труднощі у встановленні рівних, дружніх відносин зі студентками всередині багатонаціональної групи. Дослідження свідчать, що найбільше відчувають труднощі адаптації студенти з країн Азії. Юнаки з докором ставляться до дівчат, які носять джинси, закороткі, на їхній погляд, спідниці, розпущене волосся, спілкуються з однокурсниками-юнаками на рівних, не схвалюють стиль життя дівчат з України, їхні розваги і захоплення. Це в деяких випадках призводить до конфліктів у групі, що, своєю чергою, зумовлює труднощі в досягненні високих результатів у навчанні.

Під час роботи в групі з яскраво вираженими гендерними відмінностями і стереотипами необхідно використовувати вправи і види навчальної діяльності, спрямовані на об'єднання інтересів студентів під час занять, на формування навичок роботи в команді. Ефективні завдання, що сприяють розвитку комунікативних навичок. Як свідчить практика, дівчата легко приймають будь-яку запропоновану роль. Юнаки ж зазвичай вважають такий вид навчальної роботи нудним і недоцільним. Багато хто через зніяковіння намагається не виступати перед групою через побоювання схибити або декларують своє невміння впоратися з такими завданнями, бо вони не практикувалися в країнах походження студентів через культурні особливості останніх. Якщо юнаки все ж таки погоджуються взяти участь у вправі, то вони обирають, як правило, позиції керівників (лікарів), а дівчатам пропонують ролі помічників (середній медичний персонал, пацієнти). Аналогічний гендерний підхід спостерігається і при виконанні кейс-аналізу.

Завдання, які мають на меті проведення самостійного наукового дослідження і підготовку в межах навчальної програми доповіді або презентації, наприклад, щодо тих чи інших особливостей перебігу захворювання чи етапів операції, завжди сприймаються з певними труднощами і юнаками, і дівчатами у зв'язку з необхідністю порівняно великої кількості позааудиторного часу на їх виконання. Проте, як правило, з подібною навчальною діяльністю студентки можуть упоратися краще через наявність наполегливості й старанності. У вправах, пов'язаних із деонтологічними аспектами лікарської професії, також краще проявляють себе дівчата, які мають більшу схильність до емпатії. Юнаки ж вирізняються короткими відповідями.

Під час роботи в групі, яка складається зі студентів обох ста́тей, необхідно використовувати наочні форми презентації, абстрактно-графічні малюнки і схеми, що допомагає студентам краще опанувати клінічні ситуації. Увагу дівчат привертають гарно і яскраво оформлені образи, натомість юнаки через особливості функціонування лівої півкулі мозку краще засвоюють матеріал, поданий у вигляді діаграм і графіків. Не підлягає сумніву те, що студенти обох ста́тей отримають максимальну користь із візуально ілюстрованого матеріалу і досягнуть кращих результатів навчання. Викладачі також звертають увагу на той факт, що юнаки, які є представниками країн Малої Азії, можуть болісно сприймати свою недостатню успішність під час навчальної діяльності, особливо, якщо дівчата з тієї ж мовної групи отримують схвалення викладача.

Отже, гендерні особливості в навчанні іноземних студентів мають такий характер: трапляються дисциплінарні проблеми в юнаків, специфічні моделі соціальної поведінки юнаків і дівчат усередині групи і стосовно викладачів-жінок.

Виникнення гендерних стереотипів у іноземних студентів зумовлено етнічними, соціокультурними і релігійними факторами, у тому числі сімейним вихованням, особливостями комунікації в освітньому середовищі навчального закладу та їхнім впливом на ефективність освітнього процесу.

Список використаної літератури

1. Баурова Ю.В. Гендерный подход в образовании: взгляд на проблему // Известия Саратовского университета. Новая серия. Серия Акмеология образования. Психология развития. 2010. С. 93-97.
2. Брильова А., Марценюк Т. Особливості політики гендерної пріоритетизації у вищій освіті: досвід Німеччини для України // Гендерна парадигма освітнього простору. 2016. №3/4. С. 78-88.
3. Мартынова Т.Н. Гендерный подход в педагогике высшей школы // Ползуновский вестник. 2004. № 3. С. 249-251.
4. Шишлова Е.Э. Скрытое содержание профессионального образования: гендерный аспект // Человеческий капитал. 2016. № 11 (95). С. 50-52.
5. Gunderson E.A., Ramirez G., Levine S.C. et al. The Role of Parents and Teachers in the Development of Gender-Related Math Attitudes // Sex Roles. 2012. Vol. 66. №3/4. p. 153-166.
6. Reilly D., Neumann D. L. Andrews G. (2017). Gender differences in spatial ability: Implications for STEM education and approaches to reducing the gender gap for parents and educators. In M. S. Khine (Ed.), Visual-Spatial Ability in STEM education: Switzerland: Springer International. 2017. p. 195-224.